

Oponentský posudek na diplomovou práci
Venduly Danielové: Specifika překladu dětské literatury
na příkladu vybraných překladů chorvatských a českých literárních děl.
Praha : FF UK, 2010 165 s., 66 obr.

Předložená diplomová práce propojuje oba studované obory posluchačky Venduly Danielové, translatologii a kroatistiku. Výběr tématu – dětská literatura jako translatologický problém s vlastními kritérii aplikovaný na konkrétní literární kontext český a chorvatský je na kroatistice, kde je práce obhajovaná, vyjímečný. Práce si stanovuje vysoké cíle, rozsahem předčí obvyklou obsažnost diplomových prací. Práci tvoří tři větší celky – odborný translatologický výklad přístupu k překladům dětské literatury, dva paralelní přehledy dějin české a chorvatské literatury pro děti a mládež a dvě různě obsáhlé translatologické analýzy (menší a obecnější pohled na české překlady z chorvatské literatury a rozsáhlou analýzu chorvatských překladů z české literatury). Připomínám, že obvykle bývá zpracována jednosměrná analýza překladu ze studovaného jazyka do češtiny. Zde je větší důraz kladen na opačný směr překládání – z rodného jazyka do jazyka studovaného. Co k tomuto uchopení práce posluchačku vede?

Autorka v úvodu práce přesně formuluje cíle své práce:

- klade si za cíl formulovat problémy, které mohou při překladu dětské literatury vyvstat;
- zmapovat situaci překladu dětské literatury mezi českým a chorvatským literárním systémem;
- analyzovat vybraná díla, která byla do obou jazyků přeložena.

První kapitola přináší podle autorčina vyjádření kompilativní metodou shrnutí názorů a výsledků prací translatologů zabývajících se teorií překladu dětské literatury. Problém nedostupnosti zahraniční odborné literatury řeší posluchačka citacemi citací. Přesto shrnuje velmi konzistentně základní postuláty platné pro relevantní a kvalitní překlady dětské literatury, včetně stručného představení hlavních teoretiků překladu zmíněného žánru. Touto úvodní kapitolou prezentuje autorka obeznámenost s translatologickými otázkami i schopnost pregnantní formulace myšlenek. Jde o solidní východisko pro následnou analýzu vybraných překladů.

Druhá kapitola nazvaná Srovnání vývoje české a chorvatské literatury pro děti na stránkách 30-83 podává dva paralelní stručné přehledy (soupisy, či jen výčty) autorů a děl v jednotlivých časových obdobích od počátků po současnost. Sisyfůvská práce, která v tomto popisném pojetí nenese dostatečně relevantní informaci potřebnou ke zkoumanému tématu. Domnívám se, že tato část měla přinést detailnější charakteristiku překládaných děl a zařazení jejich autorů vybraných pro seznámení cílového čtenáře překladu do domácího kulturně literárního kontextu. Z této skutečnosti by pak vyplynulo to, co autorka zdůrazňuje, že prostřednictvím českých překladů chorvatské literatury pro děti většinou nedostali čeští čtenáři zásadní a nejkvalitnější díla uznávaných chorvatských autorů tohoto žánru, naopak z české literatury byli chorvatští čtenáři obohaceni nesrovnatelně větším počtem českých titulů významných autorů. Bohužel chybí zásadní informace o důvodu, proč tomu tak je. Česká literatura pro děti a mládež patří v evropském kontextu po celé dvacáté století mezi uznávanou kvalitu, navíc v druhé polovině století šířená i v zahraničí televizním a filmovým médiem. Takže jde o transfér vyšší hodnoty do prostředí, které tento žánr pěstuje s jistým opožděním. V českém prostředí po druhé světové válce, respektive po Titově roztržce s Moskvou a znovu v době normalizace je základním kritériem vydavatelské politiky ideologické hledisko. Je třeba mít na paměti, že platila normalizační matematika: nejvíc titulů ze Sovětského svazu, pak ze spřátelených satelitů Moskvy, sem tam něco ze Západu, kam se většinou řadila také knižní produkce tehdejší Jugoslávie. To, že v tomto federativním státě působilo šest národních kultur, se nebralo v potaz. Takže pláč nad nedostatkem chorvatských knih pro děti v českých překladech není na místě, protože bychom v rámci objektivitě měli vzít v úvahu kolik za tuto dobu vyšlo překladů tohoto žánru také z kultury slovinské, bosenskohercegovské, černohorské,

srbské a makedonské. Jiný problém vyvstává po roce 1989, kdy ideologická hlediska mizí, ovšem objevuje se kultura ještě nepřátelštější faktor a to je financování kultury. Další kritické argumenty autorky ohledně českých překladů chorvatských knih pro děti přijímám.

Třetí a klíčová kapitola diplomové práce Venduly Danielové přináší analýzu vybraných překladů českých a chorvatských děl dětské literatury. Zejména část věnovaná překladům z češtiny do chorvatštiny je téměř perfekcionistačtím přehledem jednotlivých překladatelských řešení v případech několika překladů téhož titulu. Barevné i černobílé tabulky vypovídají o pečlivém přístupu až emočním nasazení při analýze překladů. Autorka chválí správná a originální řešení, kritizuje z hlediska translatologického úzu chyby, využívá teoretických postulátů nastíněných v první kapitole. Všímá si rovněž toho, co doposud nebylo vysloveno, že v chorvatském prostoru až do devadesátých let dvacátého století existoval jistý druh cenzury a to v oblasti křesťanských reálií (Vánoce, modlitby ...). Další odhalení učinila autorka u jednoho chorvatského překladu v jeho oddálení od originálu až na hranici adaptace originálního příběhu. Vzhledem k tomu, že se věnuje ve své analýze sepětí textu s ilustrací, odhalila výtvarný plagiát u překladu Petiškovy knihy a dokládá tuto výtvarnou krádež v obrazové příloze kladením originálních ilustrací Zdeňka Milera a plagiátu vedle sebe. V závěru třetí kapitoly autorka shrnuje: „Cílem analýzy i celé práce bylo dokázat, že překládat pro děti není vždy tak jednoduché, jak si mnozí překladatelé myslí. K překladu patří i proces výběru vhodného díla, které bude pro čtenáře cílové kultury přínosné, což si zřejmě prozatím lépe uvědomují překladatelé chorvatští než čeští.“ V závěru celé práce konstatuje, že analýza překladů do chorvatštiny je výrazně obsáhlejší než naopak, jednak je překladů více a jsou vybírána kvalitní díla, na kterých může překladatel předvést svou teoretickou i jazykovou výbavu. Výběr chorvatských děl přeložených do češtiny až na výjimky považuje za dost nešťastný. Autorka nesporně prokázala v této práci dobrou odbornou přípravu translatologickou i výbornou znalost studovaného jazyka a předložila zásadní translatologickou analýzu zvolených překladů.

Bohužel při četbě předložené práce jsem narazila na mnohé chyby. Především z nepozornosti jsou chybně uváděna některá jména zmiňovaných autorů. Autor české exulantské čítanky je Jiří Gruša nikoliv Ivan (s. 62), chorvatský autor uváděný na s. 48 a 59 Gustav není Krlec ale Krklec, Višnja Stahuljak je na s. 59 uvedena jako Strahuljak, Aškenazy správně na s. 52, na s. 65 je objeví Aškenazi. V druhé kapitole je patrná značná nepozornost a chybí kontrola nad přejímaným textem z souhrnných studií o dětské literatuře chorvatské a české. Názvy děl jsou většinou tištěny kurzivou, přesto nalezneme v textu pasáže, kde toto pravidlo není dodržováno. Při úzkostném dodržování, aby každý cizojazyčný text byl přeložen do češtiny, je nepochopitelné, že v přehledu chorvatské literatury pro děti není ani jeden název knížky uveden v závorce v českém překladu. Autorka připojila k práci tři přílohy, první příloha obsahuje soupis všech autorkou zjištěných překladů chorvatské literatury pro děti a mládež do češtiny. Tento soupis vyhovuje v podstatě bibliografické normě. Tento úzus není dodržen v seznamu použité literatury, přestože primární literatura uvádí řadu titulů zařazených ve zmíněné příloze. Příloha Č.2 není nijak označená, zde jsou zařazeny citáty v originálních jazycích, které posluchačka do textu práce vložila ve vlastním překladu, takže název přílohy mohl být např. Originální podoba citovaných pasáží. Ani příloha č. 3 není správně pojmenována, nese označení Eduard Petiška – O nejbohatším vrabci na světě, jde však o porovnání originálních ilustrací Zdeňka Milera k této pohádce s ilustracemi doprovázejícími dva překlady vydané v Sarajevu. Tyto chyby nepředstavují zásadní pochybení obsahové, přesto nedělají autorce čest. Sama je na chyby překladatelů velmi vnímavá, ve vlastní práci je neodstranila.

Shrnuji svůj posudek následovně: práce přináší ucelený pohled na současná translatologická stanoviska a stanovuje požadavky kladené na překladatele v oblasti literatury pro děti. Vybírá podle stanoveného klíče relevantní překlady tohoto žánru z chorvatštiny do češtiny a z češtiny do chorvatštiny, které podrobí z hlediska formulovaných postulátů detailní analýze a to zejména u překladů do chorvatštiny. Po této stránce je práce zvládnutá výborně. Chápu potřebu autorky doplnit informaci o postavení tohoto žánru v chorvatské a české literatuře, považuji zařazení kapitoly

Srovnání vývoje české a chorvatské literatury pro děti do této práce za nadbytečné v podobě v jaké je zpracováno.

Práci považuji z hlediska translatického i kroatistického za přínosnou, doporučuji ji k veřejné obhajobě, klasifikaci ponechávám až na konečném vyznění obhajoby.

Milada Nedvěďová

PhDr. Milada Nedvěďová
Ústav slavistických a východoevropských studií
Filozofické fakulty UK v Praze

V Praze, 18.5.2010